

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

A SZERZŐDÉS LÉTREHOZÁSÁNAK ALAPKÉRDÉSEI

Dr. Török Éva

Témavezető: Prof. Dr. Csécsy György, egyetemi tanár

DEBRECENI EGYETEM

Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Az értekezés a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0024 jelű pályázat keretei között készült.

Debrecen, 2013

A DOKTORI ÉRTEKEZÉS ELŐZMÉNYEI ÉS CÉLKITŰZÉSEI

Témaválasztásom indoka, hogy a szerződési jog dinamikus jellegű folyamatában elkülönülő létszakaszok közül rendkívül fontos a megkötés vizsgálata, mert ez az első önálló egység, amelyhez több jogintézmény kapcsolódik, és ekkor dől el, létrejön-e a szerződés vagy sem, ami a jogkövetkezmények szempontjából döntő jelentőségű. A teljes körű feldolgozás érdekében nem elegendő a szerződéskötés általános előírásait, a klasszikus mechanizmust elemezni, a speciális rendelkezések kiemelése is elengedhetetlen. A létrehozás elemzése azért is lényeges, mert a kötelmi jogi viták eldöntésekor a bíróságok elsősorban a szerződési jog általános szabályait alkalmazzák, csökkentve ezzel az egyes típusokra vonatkozó előírások jelentőségét. A téma feldolgozásának szükségességét és fontosságát tovább erősítik a szerződési jog területén megfigyelhető tendenciák, különösen az Európai Unió ez irányú törekvései, a fogyasztóvédelmi normák erősödése és a szabványszerződések gyakori alkalmazása.

Alapvető célom az elkülönült szabályozás egységbe foglalása, a terület elméleti és gyakorlati vonatkozásainak feltárása, a megfelelő arányok kialakításával, koherens rendszer felépítésével. A szerződési jogban uralkodó felfogás szerint a központi elemet a felek akaratmegegyezése jelenti, hiszen a kontraktus a felek akaratának kölcsönös és egybehangzó kifejezésével jön létre. Azonban felmerül a kérdés, hogy ez a fogalom a speciális létrehozatali módok körében hogyan érvényesül. A magyar kötelmi jog a konszenzuál-szerződések elvi alapján áll, a szerződés létrejöttéhez, a belőle származó jogok és kötelezettségek keletkezéséhez elegendő a felek egybehangzó akarata és ennek kinyilvánítása, ami az akaratot a másik fél által felismerhetővé teszi. Kutatásom kiterjed arra is, hogy ez a konszenzuál jelleg miként jut érvényre a speciális szabályok alkalmazásakor, továbbá a szabályozás és a gyakorlat hogyan követi a szerződési jog új irányait. A témakör vizsgálata az új Polgári Törvénykönyv kodifikációjának folyamatában kétségtelenül indokolt és aktuális.

Az értekezésben hét nagy szerkezeti egységre tagoltan foglalkozom a szerződés létrehozásának témakörével, a tárgyalt kérdéskörök által megkívánt kutatási módszereket alkalmazva. Így a bevezetést követő dogmatikai alapvetést az elvi-tudományos megközelítés jellemzi. Vizsgálat tárgyává teszem egyrészt a szerződési jog egyik alapelvét, a szerződési szabadságra vonatkozó előírásokat és elméletek történeti fejlődését, az elv korlátozhatósága kérdésének elemzését, másrészt a szerződési rendszer fejlődését. A létrehozatali módok vizsgálata során a kutatás alapvető vezérfonala a szerződési szabadság érvényesülésének

feltárása. Megítélésem szerint – a látókör bővítése és az összefüggések felfejtése érdekében – fontos a kutatás interdiszciplináris jellegűvé terjesztése, éppen ezért tanulmányozom a szerződés intézményét mint a javak piaci elvek szerinti elosztásának eszközét, amely így betekintést nyújt a téma közgazdaságtudományi vonatkozásaiba.

Az Európai Unió, valamint egyes európai jogrendszerek vonatkozó szabályainak vizsgálatára a jogösszehasonlítás technikájának felhasználásával kerül sor. Elsősorban arra keresem a választ, hogy milyen rendszerben történik a szerződés létrehozásának szabályozása a francia, az osztrák, a német, a holland és az angol jogban, milyen előfeltételei vannak a szerződés létrejöttének, léteznek-e sajátos jogintézmények ebben a körben. A szerződés létrehozásával összefüggésben elsődleges célom a más jogrendszerekben létező alapvető szabályok feltárása, rendszertani értelmezése.

A dolgozat negyedik és ötödik része – a klasszikus és a speciális létrehozatali módok elemzésekor – az új Polgári Törvénykönyvre vonatkozó T/7971. számú törvényjavaslatban megjelenő új szerkezetű szabályozási rendszerhez igazodik. Ezekben a szerkezeti egységekben az elemző módszer jelenik meg a vonatkozó előírások és a bírói gyakorlat értékelésekor.

Az értekezés utolsó részének tárgya egyes szerződéstípusok, valamint atipikus szerződések létrehozásához kapcsolódó rendelkezések elemzése. A választás szempontja az, hogy melyek azok a Ptk.-ban szabályozott típusok, illetve atipikus megállapodások, amelyek az általános és a speciális rendelkezésektől is eltérő sajátosságokkal rendelkeznek.

A dolgozatot a kutatásból levonható, az egyes szerkezeti egységekhez kapcsolódó következtetésekkel, megállapításokkal zárom, amelyek során módosításokat, kiegészítéseket javaslok a jogalkotó számára.

Az értekezés tudományos eredményei elsősorban a kutatásban és a jogi oktatásban hasznosíthatók figyelemmel arra, hogy a szerződés létrehozásának kérdésköre keveset tárgyalt a jogi irodalomban, ezen a területen ilyen összefoglaló munka még nem jelent meg.

AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI

1. A szerződési szabadság vizsgálata rámutat arra, hogy ez a szerződési jogi alapelv rendkívül szorosan kapcsolódik a szerződés létrehozásának folyamatához, valójában a szerződéskötés előfeltételeit garantálja. A történeti fejlődést végigtekintve megállapítható, hogy a tárgyalt elv érvényesülése történetileg meghatározott, bár hagyományos szerződési jogi alapelvről van

szó, a II. világháború után bekövetkező jelentős társadalmi, gazdasági változások után, a tervszerződések időszakában nem juthatott érvényre. A piacgazdasági rendre való áttérés óta azonban már főszabályként érvényesülhet. Bár kivételesen indokolt a korlátozása, az új Polgári Törvénykönyv törvényjavaslatából az olvasható ki, hogy a jogalkotó a jelenleginél jobban hangsúlyozza a vizsgált elv szerepét, és minél szélesebb körben való érvényesülését kívánja biztosítani. Megítélésem szerint a szerződési szabadság alapjogként való elismerésére nincs szükség tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlatából kiolvasható, hogy alapjogokon nyugvó jogként ennek megfelelő védelemben részesül. Ami ésszerű, az szükséges, valamint arányos, és viszont. Ennek abból a szempontból van jelentősége, hogy az alapjogi-teszt szükségességi és arányossági követelménye, valamint az ésszerűség fedik egymást, különbség csupán a viszonyítási pontokban van. A szerződési szabadság csak meghatározott keretek között töltheti be társadalomszervező funkcióját, így az indokolt megszorításokat szükségesnek tartom.

A szerződések és az állam viszonyának vizsgálatából kitűnik, hogy az a társadalmi-politikai berendezkedés által meghatározott. Az 1948-tól érvényesülő közvetlen, direkt gazdaságirányítási, tervutasításos rendszer életre hívta a korszak szerződési jogát meghatározó tervszerződéseket. Ez az önálló fogalomkör arra utalt, hogy a szocializmus rendszere azt a szférát, amelyre vonatkozott kivonta a hagyományos szerződési körből. A szigorú kötöttségek 1968 után fellazultak, de a piacgazdasági rendre való nagymértékű és következetes áttérés csak az 1980-as évektől volt észlelhető, amely időszaktól a szerződésekre vonatkozó előírások folyamatosan módosultak.

Érzékeny terület az állam polgári jogi jogviszonyokban való részvétele. Az állam jogalanyiségének polgári jogi tartalmát a Legfelsőbb Bíróság a metróper néven ismertté vált ügyekben fejtette ki. A taláros testület azonban meglepő módon a megállapítási pert követően az állam marasztalására irányuló esetben teljesen különböző érvelés alapján egymással ellentétes álláspontot fogalmazott meg. Az első esetben kifejtett argumentáció lényege, hogy az állam jogi személyként polgári jogi megállapodást kötött, amely mindkét félre nézve kölcsönös, kikényszeríthető kötelezettségeket keletkeztetett, és amelyben az államot egyenlő félként nem illeti különös védelem. A Legfelsőbb Bíróság az utóbbi ügyben pedig arra építette érvelését, hogy az állam jogképessége korlátozott, nem rendelkezhet szabadon a vagyonával, így a központi költségvetés beruházásainak megvalósítása végett az állam közvetlenül polgári jogi jogviszonyt nem létesíthet. Fogalmilag kizárt, hogy az állam polgári

jogi szerződéssel vállaljon támogatási kötelezettséget. Ez utóbbi indokolást nem tartom megalapozottnak, hiszen egyrészt az eljárásra vonatkozó közjogi jellegű szabályok nem befolyásolják az állam abszolút jogképességét; másrészt a felek egyenjogúságából következően az állam sem vonhatja ki magát a szerződésben vállalt kötelezettségek alól, hiszen az a pacta sunt servanda elvét üresítené ki.

A gazdasági elemzés rávilágít arra, hogy a szerződés intézménye nem önmagában, nem öncélúan létezik, hanem gazdasági folyamatok rendszerében. A javak elosztása különböző formákban valósulhat meg, amelyek közül a modern gazdaságok vegyes koordinációban működnek, mivel egy időben vannak jelen a piaci és az állami elemek. A piaci folyamatokat a szerződési jogban alapvetően a szerződési szabadság elve és a diszpozitív normák szolgálják, ugyanakkor indokolt esetben az állam beavatkozik, a jogalkotó korlátozza az említett alapelvet és kógens szabályokat fogalmaz meg.

2. A disszertáció harmadik nagy szerkezeti egységében azt vizsgálom, milyen fejlődési tendenciái vannak az európai szerződési jognak, valamint, milyen rendszerben történik a szerződés létrehozásának szabályozása a francia, az osztrák, a német, a holland és az angol jogban.

Az Európai Uniónak eredetileg gazdasági céljai voltak, és nem törekedett a magánjog közelítésére. Az 1990-es évekre azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a határon átnyúló kereskedelmet korlátozó rendelkezéseket meg kell szüntetni, és a vonatkozó joganyagot közelíteni kell. A harmonizáció a magánjog területét is utolérte. Az Unió keretein belül jelentős jogalkotási munka folyik, amely fontos állomásának tekintem a közös európai adásvételi jogról szóló rendelet javaslatát. A vizsgált szabályok olyan általánosságban vannak megfogalmazva, hogy azok nem csak az adásvételi szerződések esetében érvényesülhetnének. Ez arra enged következtetni, hogy a javaslat akár egy európai szerződési jogi kódex előfutárának is tekinthető. Ugyanakkor az új magyar Polgári Törvénykönyv alkotása is arra utal, hogy a polgári jog egészét ma még csak nemzeti szinten lehet törvénybe foglalni. A javaslatban részletesen szabályozott a fogyasztóval szerződő kereskedő által adandó tájékoztatás, és külön kiemelésre kerül a távollévők között vagy üzlethelyiségen kívül kötött szerződés, holott a fogyasztók jogairól szóló irányelv épp ezeken a területeken valósít meg teljes harmonizációt. Ezért a javaslatban szereplő, kapcsolódó szabályokat szükségtelennek tartom. Amennyiben az uniós jogalkotó ezek megfogalmazásához ragaszkodik, megfelelőbb lenne azokat a 2011-es irányelvben elhelyezni, ugyanis a széttöredezett szabályozást nem

tartom megfelelő megoldásnak. Kutatásaim során arra a következtetésre jutottam, hogy az európai szerződési jog területén egy választható jogi eszköz jelenthet megoldást. Egy közvetlenül és kötelezően alkalmazandó aktus megalkotását egyelőre nem tartom lehetségesnek. Amíg egyes uniós tagállamok jogában olyan hagyományos elemek léteznek (például *causa* vagy *consideration*), amelyek más országok számára teljesen idegen jogintézmények, az egységesítés nem valósulhat meg.

A külföldi kitekintés rámutat arra, hogy a francia és az osztrák szerződési jog sajátja a *causa* intézménye, míg az angol jog különös eleme a *consideration*. Azt azonban ki kell emelni, hogy a *causa* olyan szerződéseknél, amelyekben a szolgáltatással szemben ellenszolgáltatás áll, hasonló funkció tölt be, mint a *consideration*, illetve a magyar szerződési jogban érvényesülő egyenértékűség és visszterhesség elve. A német felfogással mutat hasonlóságot az új magyar Ptk. törvényjavaslata abban a vonatkozásban, hogy a német szabályozás elsősorban a kereskedelmi élet igényeit igyekszik kialakítani és a magyar a módosításokat is az üzleti gyakorlatban kialakult változások indokolták. A holland kódex hatását tükrözi az új Ptk. által szabályozott életviszonyok köre, valamint szerkezete, vagyis, hogy a könyveken belül a számozás újra kezdődik. A szerződéskötésre vonatkozó konkrét szabályok a némethez hasonlítanak leginkább a vizsgált jogrendszerek közül. A PECL hatását tükrözi az új Ptk. törvényjavaslatában szereplő ajánlati definíció és az üzleti életben gyakran alkalmazott teljességi záradék intézménye. Kutatásaim során arra a következtetésre jutottam, hogy a szerződések létrehozásának szabályozása a magyar Polgári Törvénykönyvben a legteljesebb, és a törvényjavaslat már logikus felépítésben teszi meg a témakör átfogó rendezését.

3. Az új Polgári Törvénykönyv törvényjavaslata az üzleti élet elvárásait igyekszik kielégíteni, a kapcsolódó rendelkezések egyértelműbben igazodnak a szerződési létszakaszok logikai sorrendjéhez. Az absztrakció magasabb szintjét jelzi, hogy a kötelek közös szabályai megelőzik a szerződések általános rendelkezéseit.

Megítélésem szerint az új Polgári Törvénykönyv azon kiindulópontja, amely az üzleti élet szerződéseit tekinti elsődlegesnek, és az ezekre vonatkozó szabályokat rendeli alkalmazni a magánszemélyek által kötött kontraktusokra is, ellentmondásban áll azzal a tendenciával, hogy szükség van a fogyasztóvédelmi normák erősítésére. Ez a két irányvonal véleményem szerint hosszú távon nehezen összeegyeztethető. Az üzleti igényeket kielégítő szerződési szabályok széles körű szabadsággal és felelősséggel párosulnak, amelyekkel azonban csak a

jól informált, megfelelően tájékozott fogyasztó tud élni. Éppen ezért fontosnak tartom a fogyasztók oktatását, tudatosságuk növelését.

Figyelemmel arra, hogy a szerződéskötés folyamata az esetek többségében nem az ajánlattétellel kezdődik, hanem többszöri tárgyalást követően jutnak el a felek a kontraktus megkötéséhez, elengedhetetlen a szerződés gondos megkötéséért való felelősség vizsgálata. Ebben a körben az alapvető kérdés az, hogy a jognak kell-e egyáltalán védenie a felek által szabadon vállalt, de még szerződéssel meg nem erősített kapcsolat során felkeltett bizalmat vagy a szerződési szabadság elvéből kiindulva a feleknek kell viselniük a tárgyalás kockázatait. Egyetértek a törvényjavaslat által adott válasszal, amely szerint nincs szükség arra, hogy a jog átvállalja a felektől a tárgyalás sikertelenségének kockázatát. Ugyanakkor, ha a felek a tárgyalások során együttműködési és tájékoztatási kötelezettségüket megsértették, kártérítési felelősséggel tartoznak. Figyelemmel azonban arra, hogy a culpa in contrahendo konstrukciójába tartozó eseteknek a Polgári Törvénykönyv különböző szakaszai alapvetően megfeleltethetők, és a bírói gyakorlat is az igényeket kielégítő eredménnyel alkalmazza ezeket, nem tartom szükségesnek a felelősség ezen esetének rögzítését az új kódexben.

A szerződés klasszikus létrehozási folyamata szabályozási állomásainak vizsgálatát követően kijelenthető, hogy a témakör jelentős történeti meghatározottságot nem mutat. Bár a hagyományos létrehozási mechanizmus egy viszonylag egyszerű sémára épül, a kutatási eredmények azt jelzik, hogy a gyakorlatban nem mindig problémamentes a szerződés megkötése. A törvényjavaslat tartalmaz újításokat a témával összefüggésben, amelyeket többnyire az üzleti életben már kialakult szokások indokoltak. Kutatásaim alátámasztják, hogy megalapozott az új Ptk. azon rendelkezése, mely szerint az ajánlattevője nem zárhatja ki kötöttségét. Egy olyan nyilatkozatot, amely jogi kötőerővel nem rendelkezik, nem lehet ajánlatnak tekinteni. A kötöttség célja éppen a szerződéskötésre irányuló szándék komolyságának jelzése, valamint a jogbiztonság garantálása.

Az értelmezés szabályozásának történetét vizsgálva az a megállapításom, hogy Ptk.-tervezetek és az Mtj. kiindulópontja a felek akarata volt, amelyet kétség esetén úgy kellett értelmezni, ahogyan az a méltányosságnak leginkább megfelelt. Ez a követelmény meglehetősen szubjektívvá tette az értelmezést. Objektív szempontokat a harmadik szövegváltozat vett figyelembe. A hatályos szabályozás kiindulópontja a nyilatkozati elv, amely azonban a felek akaratára is tekintettel van. A harmadik tervezet és az Mtj.

megoldásához hasonlóan az új Ptk. törvényjavaslata is elkülönülten, egymást követően rendelkezik a jognyilatkozatok, majd a szerződés értelmezéséről.

4. Az ajánlat-elfogadás modelltől eltérő szerződéskötési módok vizsgálatát egyre gyakoribb alkalmazásuk, sajátos szerepük indokolta.

A végleges szerződés vonatkozásában fennálló szerződéskötési kötelezettség miatt speciális módnak tekintem az előszerződést is. Az új Polgári Törvénykönyv javaslata szűkíti a bíróság jogkörét, amelyet megalapozottnak tartok, hiszen a jelenlegi beavatkozási lehetőség a piacgazdaságban nem indokolt a felek szerződéses viszonyába. A végeleges szerződés megtagadásának szabályai jelentősen szigorodnak, ami megítélésem szerint a forgalom biztonságát fogja erősíteni.

A versenyeztetési eljárást meghatározó, alapvetően közjogi jellegű szabályok vizsgálatát az indokolja, hogy a folyamatot – amelyben elkülöníthetők a klasszikus mechanizmus egyes elemei, úgy mint ajánlattételre való felhívás, ajánlat megtétele és elfogadása – követően polgári jogi szerződés jön létre. A kutatás kiterjed mind a koncessziós és közbeszerzési szerződésnél jellemző pályáztatásra, mind pedig a közbeszerzési eljárás során alkalmazható versenytárgyalásra. Mindkét lehetőség megjelenik az egyedi PPP-projekteknel. A versenyeztetésre vonatkozó egyes szabályok új Ptk.-ba való bekerülésének jelentőségét abban látom, hogy a jogalkotó ezáltal eleget kíván tenni annak a gyakorlati igénynek, amely szerint a versenyeztetési eljárás olyan személyek által is alkalmazni kívánt, akik nem tartoznak más, az eljárást kötelező jelleggel előíró törvények hatálya alá. Míg a jogirodalom aszerint tesz különbséget a versenyeztetési eljárás két formája, a pályázat és az árverés között, hogy a kezdeményező fél nyilatkozata ajánlattételi felhívásnak vagy ajánlatnak minősül, addig az új Ptk. törvényjavaslata szerint mindkét eljárás ajánlattételi felhívással kezdődik, de az árverés kizárólag az árra vonatkozik. Megítélésem szerint az utóbbi megoldás a megfelelő, vagyis az árverezők nyilatkozatát kell ajánlatnak tekinteni, hiszen csak ez tartalmaz minden olyan információt, amelyek elfogadásával a szerződés létrejöhet.

Az általános szerződési feltételek alkalmazása a modern gazdaság sajátos jelensége, amelyben nem érvényesülnek a klasszikus mechanizmus garanciái, az alkufolyamat elmarad. Éppen ezért a jognak megfelelő védelmet kell nyújtania, amit a tartalomválasztás szabályai és a tisztességtelen általános szerződés feltétel kategóriája hivatott biztosítani. Ez utóbbi jelenleg rendszertanilag nem megfelelő helyen szerepel a Polgári Törvénykönyvben, ellentétben az új kódex javaslatával, ami már az érvénytelenség körében szabályozza a témakört.

Az elektronikus úton történő szerződéskötés vizsgálata meglehetősen összetett. A kapcsolódó fejezet elsősorban a megkötés szabályainak tanulmányozására koncentrálna. Az elektronikus úton való szerződéskötés folyamatában az egyik legkomolyabb problémának a felek fizikai távollétét tartom, amely miatt nem vagy csak nehezen ellenőrizhető a szerződő fél cselekvőképességének megléte. Éppen ezért fontosnak vélem a szerződéskötés folyamatába beiktatni egy olyan elemet, amely alapján ez igazolhatóvá válik. Megoldást jelenthet a születési dátum megadása, vagy arra a kérdésre történő válaszadás, hogy elmúlt-e már 18 éves. Amennyiben a szerződő fél nem megfelelően válaszol, lehet hivatkozni arra, hogy a cselekvőképessége vonatkozásában a másik felet megtévesztette, így a teljesítés követelhető.

5. Az értekezés utolsó részében egyes szerződéstípusok, valamint egyes atipikus megállapodások létrehozásához kapcsolódó rendelkezésekkel foglalkozom.

Az adásvételi szerződés létrehozásához kapcsolódó hatalmasságok esetén fennálló összetett jogviszony teljes tartalmáról sem a tételes jog, sem a jogirodalom nem nyújt elegendő segítséget a jogalkalmazók számára. Ezen a helyzeten a törvényjavaslat újításai, részletesebb szabályai javítani fognak, azonban még mindig vannak hiányosságok. Az elővásárlási joggal kapcsolatban kialakult gyakorlat az, hogy a felek már az aláírt szerződést küldik meg a jogosultnak, aki elfogadás esetén a vevő pozíciójába lép. Annak ellenére, hogy a bíróságok nem kifogásolják ezt a megoldást, a Ptk. szabályozása nem igazodik a gyakorlati igényhez. Ezért a jogalkotó számára megfontolásra javaslom a BGB azon rendelkezését, amely szerint az eladónak meg kell kötni a szerződést a harmadik féllel, azzal a feltétellel, hogy a szerződés hatálya az elővásárlási jog gyakorlásától függ. A gyakorlatban komoly problémát jelent, és heves jogirodalmi vitát váltott ki a visszavásárlási és a vételi jog biztosítéki célú alkalmazása. A konstrukció alkalmazhatósága mellett szóló legfőbb érv a szerződési szabadság elve és az abban foglalt szabad jogcímválasztás, míg a legnyomósabb ellenérvek a felek színlelése, adott esetben jogszabály megkerülése, amely érvénytelenséghez vezet. A bírói gyakorlat szerint a biztosítéki cél önmagában nem teszi érvénytelenné az opciót, hangsúlyozza azonban a korrekt elszámolás kötelezettségét. Az új Ptk. törvényjavaslata állást foglal a kérdéskörben azáltal, hogy főszabály szerint érvénytelennek tekinti a fiduciárius biztosítékokat, elsősorban az adós és a hitelezők védelme érdekében. A megállapodásban résztvevő adós és hitelező oltalmát nem tartom elegendő indoknak, ők ugyanis a szerződési szabadság elvéből kiindulva vállalhatják az esetleges kockázatokat, és lemondhatnak a zálogjogi szabályok által biztosított többletvédelemről. Ugyanakkor abban a vonatkozásban valóban aggályosnak tartom a

konstrukciót, hogy a felek közötti és a harmadik személyek számára mutatott viszony lényegesen eltér egymástól, így ez utóbbiak hátrányos helyzetbe kerülhetnek.

Annak ellenére, hogy egy közüzemi szerződés megkötése polgári jogi szerződéses kapcsolatot hoz létre a felek között, a jogviszony mégis hatósági jellegű. Ezt jelzi a klasszikus szerződési szabadság visszaszorulása. Tekintettel arra, hogy a közüzemi szolgáltatások köre napjainkban rendkívül komplex, üdvözlendőnek tartom az új Ptk. törvényjavaslatának vállalkezési szerződés altípusaként történő szabályozását. Erre figyelemmel a jogalkotó számára átgondolásra javaslom a felek elnevezésének módosítását, annak érdekében, hogy a rendszertani változást az alanyok elnevezése is jelezze, megfelelőbbnek tartom a felhasználó helyett a megrendelő megjelölést.

A bankhitel- és kölcsönszerződés sajátos kapcsolatát áttekintve megállapítható, hogy a bankot terhelő egyoldalú szerződéskötési kötelezettség megbontja a felek közötti egyensúlyt, ami sajátos viszonyt hoz létre. Ezt a bank jutalékkal és a – piac logikáját tekintve – vélhetőleg magasabb kamattal kompenzálja. A pénzügyintézetek által, a bankkölcsönszerződéssel összefüggésben kialakított, a tartalom meghatározottságára vonatkozó gyakorlat – megítélésem szerint – sérti a szerződési szabadság elvét. Az új Ptk. törvényjavaslata a hitelszerződés lényegével azonos megoldást szabályoz a kölcsön rendelkezésre tartásának meghatározásakor, amelyet önmagában megfelelőnek tartok, azonban így a hitelszerződés fogalmában szereplő fordulat, amely szerint a hitelező kölcsönszerződés kötésére köteles, kiüresedik.

A biztosítási szerződési jog komplex rendszert dolgozott ki a létrehozást illetően. A biztosítási szerződések vonatkozásában a Bit. közjogi jellegű szabályai között olyan előírások is találhatóak, például biztosítási szerződés tartalmi elemei, biztosító tájékoztatási kötelezettsége, amelyeknek magánjogi jellegüknél fogva a Ptk.-ban lenne a helyük. Nem tartom megfelelőnek a biztosító általi módosításra nyitva álló határidő kezdetének meghatározását sem. A szerződő fél ugyanis nem tudja ellenőrizni a szervezet belső ügyintézési mechanizmusát, vagyis azt az időpontot, amikor az ajánlat a kötvénykiállításra jogosult szervhez megérkezik, könnyebben kontrollálható, és ezáltal megfelelőbb megoldás annak az időpontnak a rögzítése, amikor a szerződő fél nyilatkozata a biztosítóhoz megérkezik.

A teljességre törekvés miatt a vizsgálatot szükséges az atipikus szerződések körére is kiterjeszteni. Így tanulmányozom a távollévők, valamint az üzleten kívül kötött szerződések létrehozásának sajátosságait, amelyek fogyasztóvédelmi célok által meghatározottak, és

amelyek indoka alapvetően a fogyasztó korlátozott választási lehetősége, továbbá a felek közötti információs aszimmetria. A kezelési szerződés megkötése elsősorban a szerződési szabadság egyes elemeinek sajátos, többnyire az egészségügyről szóló törvény által meghatározott érvényesülése miatt egyedi. Az önálló kereskedelmi ügynöki szerződés konstrukciója pedig annak közvetítő jellege, illetve az új Polgári Törvénykönyv törvényjavaslatába való bekerülése miatt indokolt. Ezzel a tárgyalat atipikus szerződés tipikussá vált.

6. Összegzésként azt kívánom kiemelni, hogy bár a szerződés központi eleme a felek akaratmegegyezése, az nem mindig jut érvényre az egyes létrehozatali módokban. A szerződés létrehozásának optimális módja, ha a felek egyidejűleg jelen vannak, és pontról pontra megállapodnak a szerződés egyes elemeiben, konszenzusuk ilyenkor lehet a legteljesebb. Erre azonban a legritkább esetben kerül sor. A klasszikus mechanizmusban is a felek akaratmegegyezése az esetek többségében egymást követő kijelentésekben nyer kifejezést, és gyakran előfordul, hogy a szerződő felek egyike erősebb pozícióban van és diktálja a feltételeket. Amennyiben a másik félnek lehetősége van az alkudozásra, és a folyamat az akaratát nem hajlítja el, a jelenség önmagában problémát nem okoz. A gazdasági és technikai fejlődés a tárgyalat témában is új igényeket fogalmazott meg, amelyek speciális létrehozási módokat hívtak életre.

A jogalkotó – a jogra jellemző módon – a bekövetkező gazdasági, műszaki változásokat „csak” követni tudja a már meglévő jogszabályok módosításával vagy újak megalkotásával. A fejlődéshez ugyanakkor az érintettek konszenzusával létrejövő megállapodások sokkal könnyebben tudnak alkalmazkodni. Ez az oka annak, hogy napjaink globális és folyamatosan változó gazdasága nem tűri a törvények merevségét, így az a tendencia látszik kirajzolódni, hogy a törvények helyett a szerződésekké lesz a vezető szerep. Ennek igazolását látom abban, hogy az atipikus szerződések köre egyre tágul, valamint az általános szerződés feltételek alkalmazása terjed.

A XXI. században gyakran előfordul, hogy mind a nyilatkozat, mind pedig az akarat fiktívvé válik. A ráutaló magatartással történő szerződéskötés terjedése miatt a nyilatkozási elv egyre kevésbé tartja magát. A standardizáció, valamint a – kivételesen, de érvényesülő – szerződéskötési kötelezettség pedig sokszor magát az akaratot is nem létezővé teszi. Mindezek alapján a modern jogban a szerződés gyakran fiktív megegyezésen nyugszik.

AZ ÉRTEKEZÉS TÉMÁJÁBAN SZÜLETETT PUBLIKÁCIÓK LISTÁJA

1. *A szerződés létrehozásának alapkérdései, különös tekintettel az értelmezésre* (megjelenés alatt).
2. *A klasszikus szerződéskötési mechanizmus egyes kérdései* (megjelenés alatt).
3. *A szerződési szabadság értelmezésének lehetséges aspektusai*, Jogtudományi Közlöny, 2012. (LXVII. évfolyam) 1. szám 40-45.
4. *A gazdasági, műszaki fejlődés hatása a szerződések jogára*, Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, 2012. (VII. évfolyam) 1-2. szám 80-87.
5. *Az európai szerződési jog fejlődésének tendenciái*, Debreceni Jogi Műhely, 2011. (VIII. évfolyam) 4. szám, http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4_2011/az_europai_szerzodesi_jog_fejlodesen_ek_tendenciai/
6. *Responsibility for the Careful Contracting*. In: *ЄВРОПЕЙСЬКА ЮРИДИЧНА ОСВІТА І НАУКА* (Jogi oktatás és tudomány Európában) Bunyck 6, Uzhgorod, ISBN 978-966-2075-20-5, 2011, 58-62.
7. *Tendencies in the Development of European Contract Law*. In: Radu I Motica – Lucian Bercea – Viorel Pașca (szerk.), Conferința Internațională Bienală – *Biennial International Conference*, The 8th Edition, Timișoara, 2010, Universul Juridic, București, 2011, 152-160.
8. *Elektronikus kereskedelem – elektronikus szerződéskötés*. In: P. Szabó Béla – Szemesi Sándor (szerk.), *Profectus in Litteris II.*, Lícium-Art Kft., Debrecen, 2010, 337-345.
9. *A közüzemi szerződés létrehozásának sajátos vonásai*. In: Stipta István (szerk.), *Doktoranduszok Fóruma Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa, Miskolc, 2009. november 5.*, Miskolc, 2010, 159-164.
10. *A polgári jogi szerződések és az állam, illetve a közjog viszonya*, Jog – Állam – Politika, 2009. évi 3. szám 282-289.
11. *A standardizált szerződések sajátosságai a magyar jogban*, Collega – Jogi szakmai folyóirat, 2009. évi 1-2. szám 78-82.
12. *Az előszerződés jogintézménye a bíróságok joggyakorlatában*. In: Rab Virág – Schwarczwöldecker Ádám – Varga Mónika (szerk.), *7. Országos Interdiszciplináris Grastyán konferencia előadásai*, Pécsi Tudományegyetem Grastyán Endre Szakkollégium, Pécs, 2009, 392-399.
13. *Aktuális kérdések az általános szerződési feltételekkel kapcsolatban*. In: Fónai Mihály – Csűrös Gabriella (szerk.), *Studia Juvenum A.D. 2009*. DELA Kft., Debrecen, 2009, 355-366.

University Doctoral (PhD) Dissertation Abstract

GENERAL QUESTIONS OF THE CONTRACT FORMATION

Dr. Éva Török

Supervisor: Prof. Dr. György Csécsy, professor

UNIVERSITY OF DEBRECEN

Géza Marton Doctoral School of Legal Studies

The dissertation was carried out within the frameworks of the tender signed as TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0024

Debrecen, 2013

ABOUT THE IMPORTANCE OF THE TOPIC AND THE OBJECTIVES OF THE RESEARCH

The reason for my choice of topic is that I consider the examination of the conclusion of contract really important among the different phases in the dynamic process of contract law since it is the first independent unit to which several legal institutions are connected and this is when it is decided whether the contract is executed or not which has crucial importance from the viewpoint of legal consequence. In order to have a comprehensive processing it is not enough to analyse the general requirements of the conclusion of contract, the classical mechanism but it is essential to emphasize the special contractual provisions as well. The examination of the general rules of contract law thus the execution of contract is highly important since when making a decision at obligation legal disputes courts firstly use the general rules of contract law and with this decreasing the importance of those requirements that apply to different types. The tendencies present at the area of contract law strengthen the necessity and importance of the elaboration of the topic. Among these are the EU's efforts aiming towards this tendency, the strengthening of consumer protection norms and the frequent use of standard contracts.

My basic aim was to synthesize the separated regulation, explore the theoretical and practical relations of this area by creating the adequate ratio and to construct a coherent system. According to the prevailing opinion in contract law the agreement of the parties means the centre element since the contract is created through the expression of the parties' mutual and unanimous consent. However the question arises how this definition is enforced among the special ways of execution. The Hungarian contract law is based on the theory of contract by consensus, to the execution of contract, to establish the rights and obligations arising from it, it is enough to have the parties unanimous intent and its manifestation that makes the intent recognisable to the other party. My research also covers how this consensus nature is enforced when applying special rules furthermore how regulation and practice follows the new directions of contract law. I consider the examination of the topic in the process of the codification of the new Civil Code indisputably necessary and current.

In the paper I dealt with the topic of the execution of contract by dividing it into seven big structural units, by applying research methods required by the questions in discussion. Thus the dogmatic establishment of principles following the introduction is characterized by principled-scientific approach. I focused on studying the question of the requirements and

historical development of theories concerning liberty of contract, the analysis of the question of limiting the principle, on the other hand the development of contractual system. In the process of examining the methods of establishment the main guiding principle of the research was exploring the enforcement of liberty of contract. As for my judgement – in order to widen the range of field and to reveal the coherence - it is important to make the research have an interdisciplinary character. That is the reason why I examined the institution of contract as the asset of distribution of goods according to market principles hereby it opens an inside view of the economic aspects of the topic.

In order to examine the legal system of the EU and other European legal systems the method of comparison of law is applied. Firstly I tried to find the answer for in what kind of system the French, Austrian, German, Dutch and English law establish the regulation of the execution of contract, what kind of preconditions the execution of contract has and whether special legal institutions exist in this sphere. In connection with the execution of contract my main aim was to explore the basic rules found in other legal systems and their systemic interpretation.

The fourth and fifth part of the paper – when analyzing the classical and special establishing methods – conforms to the new structural regulating system found in T/7971 bill concerning the new Civil Code. In these structural units the analytical method appears when evaluating the related regulations and judicial practice.

The subject of the last part of the paper is analysing regulations linked to the establishment of different contract types and atypical contracts. The main reason of the choice was what are the types regulated in the Civil Code furthermore atypical agreements that have characteristics differing from both general and special regulations.

I ended the paper with conclusions, findings that are connected to the different structural units arising from the research through which I suggested the legislator modifications and completions.

The scientific achievement of the paper can primarily be utilized in research and legal education in regard to the fact that the subject of execution of contract is less discussed in legal letters, in this field such comprehensive work has not been written yet.

ABSTRACT OF THE RESEARCH RESULTS

1. The examination of freedom of contract pointed out that this contractual legal principle is remarkably closely connected to the process of execution of contract, in fact it

guarantees the preconditions of conclusion of contract. Reviewing the historical development it can be concluded that the enforcement of the principle in discussion is historically determined; although it is a traditional contract law principle, after the significant social, economic changes following WWII, in the era of scheme contracts, it could not be enforced. Since the transition to market economy system however it can be enforced as main rule. Although its limitation is especially justified it can be interpreted from the bill of the new Civil Code that the legislator puts more emphasis than at present on the role of the examined principle and tries to provide its enforcement in a wider sphere. As for my judgement there is no need to accept the freedom of contract as fundamental right considering that it can be interpreted from the practice of Constitutional Court it receives enough protection as a right founded on fundamental right. What is reasonable is necessary also proportionate and backwards. It is significant from the point of view that the necessity and proportionate requirement of basic right test as well as reasonableness cover each other, difference can only be found in the point of reference. The freedom of contract can only fulfil its society organizing function within the defined limits thus I consider the restrictions necessary.

By examining the relation between contracts and the state it becomes clear that it is determined by the socio-politic status. The through direct economy leading, plan-ordering system prevailing from 1948 revived the era's planned contracts defining contract law. This independent phenomenon implies that the plan-ordering system of socialism eliminated the sphere which it referred to from the traditional contractual sphere. The strict covenants eased after 1968 however the shift towards big scale and consistent market economy was only perceptible from the 1980s, from which period the requirements concerning contracts are consistently being modified.

The state's participation in the legal relationship of civil law is a sensitive area. The civil law contents of the state's subjectivity was named in cases of The Supreme Court known as metro-actions. However surprisingly the body with gown through a completely different reasoning in a case concerning condemning the state after a declaratory lawsuit stated a completely conflicting viewpoint. The main point of the argument elaborated in the first case is that the state reached a civil law agreement as a representation of a legal person which is mutual to both parties, made exerting obligations and in which the state as equal partner is not obliged to special protection. In the latter case the Supreme Court based its reasoning on that the state's legislative power is limited, it cannot deal independently with its property thus as a

result of the investments of the central budget, the state cannot invest directly in civil law legal relations. It is theoretically impossible that the state undertakes supporting commitment with civil law contract. I do not consider the argument above founded since on the one hand public regulations concerning proceeding do not influence the absolute legal capacity of the state, on the other hand as a result of the parties' equality the state cannot back out of the commitments it undertook since it would empty the principle of *pacta sunt servanda*.

The economic analysis highlighted that the institution of contract does not exist independently, for its own sake but in the system of economic process. The allocation of assets can happen in different coordination forms among what modern economies operate in mixed coordination since market and state components are present at the same time. Economic processes in contract law are basically served by the principle of freedom of contract and dispositive norms however the state interferes in justified cases, the legislator limits the principle mentioned above and drafts statutory rules.

2. In the third big structural unit of the dissertation I examined what kind of development tendencies the European contract law has furthermore in what kind of system the regulation of execution of contract happens in the French, Austrian, German, Dutch and English law.

Originally the aims of the European Union were of economic ones and did not intend to approach private law. However by the 1990s it became evident that cross border regulations limiting commerce have to be cancelled and relating law material has to be approximated. The harmonization also reached the field of private law. Significant legislative work is happening within the framework of the Union in which I consider the proposal about the common European sales contract law an important phase. The examined rules are defined in such a general form that they cannot only be enforced in the field of sales contract. It lets us to conclude that the proposal could even be considered as the "presign" of a European Contract Codex. At the same time the enactment of the new Hungarian Civil Code also implies that at present the whole content of civil law can only be incorporated into law in national level. In the proposal there is detailed regulation about the information should be given from the contracting retailer to the consumer and the contract concluded between people in absentia or outside of business premise although the principle concerning consumer law is doing a complete harmonization exactly in this area. Thus I consider the rules present and connected in the proposal unnecessary. In case the Union's legislator insists on drawing up them, it would be more appropriate to place them in the 2011 principle since I do not consider the

separated regulation an appropriate solution. During my research I came to the viewpoint that in the area of European contract law the choice of one legal way could mean a solution. I do not consider it possible so far to create a direct and obligatory applicable act. Until in the law system of certain EU member countries such traditional elements exist (for instance causa or consideration) that are completely foreign legal institutions to other countries, harmonization is not possible. As long as these elements “slowly disappear” from the member state’s laws, according to my judgement it becomes possible to achieve the targeted aim.

Having a look abroad it points out that the French and Austrian contract law is mainly characterized by the institution of causa while the special element of English law is consideration. However it has to be emphasized that the causa in contractions in which service opposes consideration has the same function as consideration as well as the principle of parity and mutuality in the Hungarian contract law. The bill of the new Hungarian Civil Code shows similarity with the German conception in the way that the German regulation firstly strives to establish the demands of commerce and the Hungarian modifications were also reasoned by the changes in commerce. The sphere and structure of conditions of life regulated by the new Civil Code reflects the influence of the Dutch codex as the numbering within the book starts again. The specific rules relating to conclusion of contract are the most similar to the German one among the examined legal systems. The offer definition and the institution of merger clause commonly applied in business circle found in the bill of the new Civil Code reflect the influence of the PECL. During my research I came to the conclusion that the regulation of conclusion of contract is the most complete in the Hungarian Civil Code and the bill already does the topic’s thorough construction in a logical structure.

3. The bill of the new Civil Code strives to satisfy the requirements of the business world; the relating provisions are more unequivocally in line with the logical order of the contractual periods. It signs a higher level of abstraction that the common rules of obligations avert the general provisions of contracts.

According to my judgement that certain starting point of the new Civil Code that considers the contracts of the business world of primary importance and orders the application of the rules applying to them in contracts between private individuals, is in contradiction with the tendency that there is need for strengthening consumer protection norms. This two governing principle in my opinion can be reconciled with difficulty in the long run. The contractual provisions satisfying the demand of the business world are paired with widespread freedom

and responsibility however only the well and properly informed consumer can live with them. This is why I consider it important to educate consumers and increase their consciousness.

With regard to that the process of conclusion of contract does not start with the offer in most cases but the parties reach the conclusion of contract after several negotiations, I considered it indispensable to examine the responsibility for careful conclusion of contract. In this phase the basic question was whether the law should protect the trust freely taken up by the parties but which was not strengthened with a contract or starting from the basic principle of freedom of contract the parties should bear the risks of negotiating. I agree with the answer given by the bill according to which there is no need for the law to take the risk of failure of negotiation from the parties. However if the parties through the process of negotiation breached their obligation of cooperation and disclosure obligation, they owe liability for damages. Although with regard to the cases belonging to the construction of culpa in contrahendo the different phases of Civil Code are basically applicable and the judicial practice also applies them with result satisfying needs, I consider it not necessary to put this case of responsibility in writing in the new code.

Following the examination of the traditional regulating phases of concluding of contract I came to the finding that the topic in discussion does not show significant historical determination. Although the traditional establishing method is based on a relatively simple scheme, the results of research show that in practice the conclusion of contract is not always trouble free. The bill contains innovations in connection with the topic what were mostly justified by the customs already evolved in business life. My researches supported that this specific provision of the Civil Code is grounded according to what the offeror cannot exclude his/her binding. A document that does not have legal binding cannot be defined as an offer. The aim of validity period is exactly the signing of seriousness of the will to conclude a contract as well as guaranteeing the due process of law.

My basic conclusion examining the history of the regulation of interpretation is that the starting point of Civil Code bills and the Bill of Private Law (1928) was the will of the parties what had to be interpreted in case of doubt how it proved most appropriate to equity. This requirement made the interpretation quite subjective. The third version of the text took into consideration the objective point of view. The starting point of the effective regulation is the principle of declaration which however is also in consideration of the parties' will. The third

draft as well as the solution of Bill of Private Law and also the bill of the new Civil Code decides separately about the interpretation of legal statements and contracts.

4. The methods of conducting a contract different from the offer acceptance model are more frequently applied, justified by their increasing role.

As a result of the obligations existing from the conclusion of contract in respect of the final contract I regarded the pre-contract as a special way. The proposal of the new Civil Code narrows the power of court in this sphere, what I consider based since in market economy the present possibility to intervene in the relation of the parties to the contract is not justified. The rules applying to the renunciation of the final contract are significantly aggravating what as for my judgement will strengthen the safety of circulation.

The examination of the rules of basically public law nature defining the procedure of competition was justified since following the procedure – in which the elements of classical mechanism can be separated, such as the invitation for bid, offer and acceptance – civil law contract comes into effect. The research covered tendering characteristic both of concession agreement and public procurement contract as well as competitive bidding applicable during public procurement procedure. Both options appear at the specific PPP projects. The rules relating to the procedure of competition getting into the new Civil Code is significant from the viewpoint that the legislator wants to fulfil that practical claim according to what the procedure of competition is wanted to be applied by people who do not belong to the scope of other laws requiring procedures with obligatory character. While legal letters make a distinction between the two forms of procedure of competition, tender and auction based on whether the statement of the initiating party means an invitation for bid or an offer, according to the bill of the new Civil Code both procedures begin with invitation for offer however auction is solely concerns the price. As for my judgement the latter solution is the appropriate meaning that the statement of bidders should be considered as offer since only this contains all the information that need to be accepted to exclude a contract.

Applying the general terms of contract is a special phenomenon of modern economy, in which the guarantees of classical mechanism do not apply; the process of bargain is not present. For this reason the law has to provide appropriate protection what the category of rules of becoming content and the term of unfair contract term is called to provide. This latter one presently is not at the appropriate place in the Civil Code, in contrast to the bill of the new codex that regulates the topic in the sphere of invalidity.

The examination of conclusion of contract in electronic way is rather complicated. The chapter connected to this mainly strived to study the rules of conclusion. In the process of concluding a contract in an electronic form I consider the most serious problem the physical absence of the parties, as a result of what it is hardly or not possible to check the presence of legal capacity of the contracting party. For this reason I consider it, important to involve in the process of conclusion of contract an element based on what this situation can be proved. Giving the date of birth or the answer given to the question whether the person is already 18 years old could mean a solution. In case the contracting party does not give proper answer, it is possible to refer to the fact that he/she deceived the other party in relation to his/her legal capacity thus performance is demandable.

5. In the last part of the dissertation I dealt with rulings relating to the establishment of certain contract types and atypical types.

About the content of the complex legal institution existing in case of powers connected to the execution of sales contract neither the itemized law nor legal literature provide enough help for judicature. The innovations and more detailed rules of the new bill will improve this situation however there are still deficiencies. The presently used practice in connection with the right of pre-emption is that the parties already sent the signed contract to the authorized who in case of acceptance gains the position of buyer. Despite the fact that courts do not object to this solution, the regulation of the Civil Code does not act upon the practical needs. Thus I suggest the legislator to take into consideration that certain ruling of German Civil Code (BGB) according to what the seller has to conclude the contract with the third party, with the condition that the effect of the contract depends on the right of pre-emption. In practice it means a serious problem and caused serious legal literature debates to apply as security the application of the right of option to purchase and the right to repurchase. The main principle pro the application of the construction is the principle of freedom of contract and the choice of legal title contained in it, while the most important con principle is the pretense of parties in that given case the circumvention of law that leads to invalidity. According to judicial practice the security aim in itself does not make the option invalid however it emphasizes the obligation of correct accounting. The bill of the new Civil Code takes a position in this question thereby it regards the fiduciary security as invalid firstly with regard to debtor and creditors. I do not consider the protection of the debtor and creditor in agreement a reason enough since they can take the probable risk rising from the freedom of

contract and despair the extra protection provided by lien rules. However in the sense that the relation shown to the third party from the one between the two parties considerably differs from one other, I consider the construction considerably solicitous thus the latter mentioned can get into trouble.

Despite the fact that a conclusion of public utility contract creates a civil law commitment between the parties, the described above still give an official character to the legal relationship established; this signs the withdrawal of classical freedom of contract. With regard to that the sphere of utility services is very complex nowadays I consider the regulation of business contract as a sub-type of the new bill of the new Civil Code congratulatory. With regard to this I suggest the legislator to consider the modification of the names of the parties so as the name also signs the change in classification, I consider the title of customer better instead of utilizer.

Reviewing the specific relationship of bank credit and loan contract it can be stated that the unilateral obligation of banks to conclude a contract disrupts the balance between the parties that establishes a specific relationship. This is compensated with commission and – regarding the logic of market – probably with higher interest by the bank. The practice established by financial institutions in connection with bank credit and loan contract regarding specification of content – according to my judgement – violates the principle of freedom. The bill of the new Civil Code regulates a solution identical with the content of credit when defining loan regulation. I consider the solution independently appropriate however this way the change in the definition of credit contract according to what the creditor is bound to conclude a credit and loan contract loses its content.

The insurance contract law worked out a rather complex system as for the execution. In relation to insurance contracts among rulings of public law character of Law for insurance companies. There are also such conditions for example the content elements of insurance contracts, disclosure obligation of insurer, whose place should be in the Civil Code since their private law character. I do not consider stating the beginning of the deadline for modification by the insurer adequate either. Since the contracting party cannot check the institution's inner administration mechanism that is to say the date when the offer arrives at the office entitled to bond issue, it is easier to control hereby it is a better solution to fix the date when the statement of the contracting party arrives at the insurer.

6. As summary I wish to emphasize that although the centre element of the contract is the common will of the parties, it is not always enforced in the different ways of the execution of contract. The optimal way of the execution of contract is if the parties are concurrently present and agree to the contract from term to term, their consensus can be the most complete this way. However this happens most rarely in cases. Also in the classical mechanism the common will of the parties is expressed in most cases in consecutive statements and it often happens that one of the contracting parties is in a stronger position or sets conditions. In case the other party has the possibility to negotiate a bargain and the process does not distort the will the phenomenon in itself does not cause problem. The economic and technical development in the discussed topic also formulated new claims what founded special establishing methods.

The legislator – characteristic to law – can “only” follow the occurring economic, technical changes by modifying the already existing legal regulations or forming new ones. However agreements executed through the consensus of those concerned can more easily adapt to the development. This is the reason for that our days’ globalised, continuously changing economy does not tolerate the fixity of laws thus the tendency seems to evolve that contracts will have the leading role instead of laws. I see its verification in that the sphere of atypical contracts are continuously widening as well as applying standard contract terms is spreading.

In the XXI century it often occurs that both the statement and the will become fictive. As a result of the spreading of conclusion of contract by implicit conduct the principle of declaration is less able to keep its position. Standardisation as well as the – exceptionally but enforceable – contracting obligation many times makes the will as well nonexistent. As a result of this the contract is often based on fictive agreement in modern law.

PUBLICATIONS

1. *General Questions of the Concluding of Contracts Focused on the Interpretation* (Article in Press).
2. *Each Questions of the Classical Mechanism of Concluding Contract* (Article in Press).
3. *Possible Aspects of the Interpretation of Freedom of Contract*, Jogtudományi Közlöny, 2012. (LXVII. évfolyam) 1. szám 40-45.
4. *The Effect of the Economic and Technical Progress on the Contract Law*, Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, 2012. (VII. évfolyam) 1-2. szám 80-87.
5. *The Tendencies of the Development of European Contract Law*, Debreceni Jogi Műhely, 2011. (VIII. évfolyam) 4. szám, http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4_2011/az_europai_szerzodesi_jog_fejlodesenek_tendenciai/
6. *Responsibility for the Careful Contracting*. In: *ЄВРОПЕЙСЬКА ЮРИДИЧНА ОСБИТА І НАУКА* (Jogi oktatás és tudomány Európában) Bunyck 6, ISBN 978-966-2075-20-5, 2011, 58-62.
7. *Tendencies in the Development of European Contract Law*. In: Radu I Motica – Lucian Bercea – Viorel Pașca (szerk.), Conferința Internațională Bienală – *Biennial International Conference*, The 8th Edition, Timișoara, 2010, Universul Juridic, București, 2011, 152-160.
8. *E-commerce – E-contracting*. In: P. Szabó Béla – Szemesi Sándor (szerk.), *Profectus in Litteris II.*, Lícium-Art Kft., Debrecen, 2010, 337-345.
9. *The Characteristics of the Concluding of Public Utility Contract*. In: Stipta István (szerk.), *Doktoranduszok Fóruma Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa, Miskolc, 2009. november 5.*, Miskolc, 2010, 159-164.
10. *The Relationship of the Civil Law Contracts, the State and the Public Law*, Jog – Állam – Politika, 2009. évi 3. szám 282-289.
11. *The Typical Aspects of the Standardized Contracts in the Hungarian Law*, Collega – Jogi szakmai folyóirat, 2009. évi 1-2. szám 78-82.
12. *The Pre-contract as a Legal Institution in the Practice of Courts*. In: Rab Virág – Schwarczwölder Ádám – Varga Mónika (szerk.), *7. Országos Interdiszciplináris Grastyán konferencia előadásai*, Pécsi Tudományegyetem Grastyán Endre Szakkollégium, Pécs, 2009, 392-399.
13. *Actual Questions of the Standard Contract Terms*. In: Fónai Mihály – Csűrös Gabriella (szerk.), *Studia Juvenum A.D. 2009*. DELA Kft., Debrecen, 2009, 355-366.